

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

А. Л. ПОМАЗА-ПОНОМАРЕНКО

МОНОГРАФІЯ

**СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК І БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ:
ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ**

Харків – 2017

УДК 353.332.1

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол № 6 від 26 січня 2017 р.)

Рецензенти:

Дегтяр А. О. – д.держ.упр., професор, завідувач кафедри менеджменту і адміністрування Харківської державної академії культури

Биркович Т. І. – д.держ.упр., завідувач кафедри державного управління і права Київського університету культури

Антонова Л. В. – д.держ.упр., професор, професор кафедри обліку і аудиту Чорноморського державного університету імені Петра Могили

Помаза-Пономаренко А. Л. Соціальний розвиток і безпека регіонів: державноуправлінські аспекти: монографія / А. Л. Помаза-Пономаренко. – Харків, 2017. – 270 с.

У монографії сформовано розв’язання важливої наукової проблеми в межах здійснення нових теоретико-методологічних розробок щодо вдосконалення правового, організаційного й інституційного забезпечення державного управління соціальним розвитком регіонів України в контексті їх безпеки. Визначені рівні, форми, детермінанти, емерджентність, параметри, показники й індикатори соціальної безпеки регіонів. Розроблено інтегральний і стратегічний механізми державного управління соціальною безпекою регіонів, а також концепт їх упровадження, який є дослідницькою моделлю вдосконалення загальних і спеціальних механізмів на засадах синергії, синкретизму, інституціоналізму, публічності, ефективності тощо.

Табл. 9. Іл. 23. Формул 2. Бібліогр. 270 назв.

УДК 353.332.1

© А. Л. Помаза-Пономаренко

© НУЦЗУ, 2017

ВСТУП

«Якщо ми хочемо залишитися людьми, то перед нами тільки один шлях – відкрите суспільство. Ми повинні не боятися рухатися у невідомість і невизначеність, використовуючи наявний у нас розум, щоб планувати та забезпечувати, наскільки можливо, нашу безпеку й одночасно нашу свободу»

Карл Раймунд Поппер

Конституційно закріпленою нормою в Україні є те, що найвищою соціальною цінністю у нашій державі є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Безумовно, безпека є однією з найголовніших умов життя людини та найважливішим принципом існування її зокрема та суспільства в цілому.

Актуальність теми дослідження обумовлена, по-перше, значимістю процесів модернізації української системи державного управління як ключового фактора, що визначає подальший розвиток усіх сфер суспільного життя. Двадцятип'ятиріччя реформ в Україні, зумовлених перетвореннями в економіці, зростанням майнової диференціації населення, що посилилася через протистояння політичних сил, призвело до необхідності кардинального коригування й оновлення державної політики, зокрема її соціально-економічного вектору. Подальша стабілізація українського суспільства немислима без забезпечення соціального діалогу та синкретизму, стримування майнового розшарування, подолання бідності тощо. Це, у свою чергу, передбачає суттєві зміни в державній економічній, соціальній і регіональній політиці, активізацію зусиль бізнесу щодо створення належних умов для співпраці, що пов'язана з необхідністю модернізації вітчизняної системи державного управління як першоджерела безпеки «для суспільства», тобто стабільного та безпечного розвитку регіонів і їх населення.

По-друге, важливістю забезпечення соціальної безпеки регіонів як базової складової національної безпеки країни, тобто безпеки «з боку суспільства». Дана проблема набула особливої актуальності для України, як і для інших держав пострадянського простору, у яких гострота певних соціальних питань досягла рівня порогових значень. У цьому контексті модернізація в означеній сфері повинна, насамперед, забезпечувати розширене відтворення головного ресурсу суспільства – людського капіталу. Без створення належних умов формування, використання, розвитку та вивільнення такого капіталу немислимий успіх перетворень у соціальній, економічній, політичній і духовній сферах, і

подальший їх безпечний розвиток.

По-третє, ключовою роллю регіонального рівня, у порівнянні з іншими рівнями забезпечення соціальної безпеки; при всій важливості соціальних проблем окремої особистості, соціальних груп, конкретного господарюючого суб'єкта, галузі тощо, саме регіональний рівень забезпечення соціальної безпеки відзначається синкретичністю й операційністю, оскільки гарантує вирішення відповідних проблем на макро-, мезо- і мікрорівнях.

По-четверте, необхідністю розробки інтеграційних і стратегічних механізмів, що забезпечують соціальну стабільність суспільства як єдиного цілого. Першорядне значення в їх числі набувають активна соціальна політика держави та її регіонів, соціальна відповідальність бізнес-спільноти, конструктивність соціального партнерства тощо.

По-п'яте, постійно зростаючою практичною значимістю доведення концепції (теоретико-методологічних основ) соціальної безпеки регіонів до рівня конкретних технологій і методик.

Таким чином, у системі гарантування соціальної безпеки, зокрема регіонів, набувають актуальності питання визначення її рівнів, форм, емерджентності, детермінант і загроз, а також дієвих і, головне, інтегральних механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів як сукупності заходів щодо забезпечення його системності та безпековості з метою вчасного врегулювання та попередження конфліктних ситуацій і кризових явищ соціального характеру. Незважаючи на важливість і значну кількість рішень державного рівня в системі протидії таким явищам соціального характеру, комплексного визначення вимагають теоретико-методологічні засади щодо їх формування та реалізації.

Слід констатувати, що для одних дослідників (О. Амоші, Л. Антонової, У. Бережницької, С. Білої, О. Бендасюка, Т. Биркович, О. Васильєвої, І. Дегтярьової, А. Дегтяра, О. Дегтяра, С. Домбровської, Є. Дроня, Я. Жаліло, О. Іляш, Л. Ільчук, В. Ковальчук, О. Лебединської, Е. Лібанової, С. Майстра, С. Марковського, О. Мельниченка, О. Пурського, Г. Ситника, О. Снігової, А. Халецької, Ю. Харазішвілі та ін.) питання соціальної безпеки регіонів носять традиційний характер і зводяться до необхідності певним чином відкоригувати соціальну політику держави шляхом здійснення, наприклад, адресних соціальних виплат.

Для інших авторів (О. Андренко, Е. Афоніна, С. Белая, В. Воловича, А. Колота, Р. Мертон, І. Протасенко, Г. Рейнольда, В. Скуратівського, В. Узунова та ін.) поняття соціальна безпека, у т. ч. регіонів, представляє собою альтернативний її бік – не «для соціуму», а «з його боку», і передбачає здійснення управління загрозами, природа яких криється в незадоволеності

його інтересів, вияві протестних настроїв тощо.

На наш погляд, інтегроване застосування обох цих підходів дозволяє наповнити соціальну безпеку регіонів глибинним змістом і в їх межах комплексно проаналізувати стан розвитку найважливіших соціально-економічних процесів, у центрі яких знаходиться такий корелянт, як «регіон».

Отже, головна мета цього дослідження полягає у вивченні досвіду щодо визначення рівнів, форм, детермінант, емерджентності, параметрів, показників та індикаторів соціальної безпеки регіонів, обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування та реалізації державного управління в цій сфері, розробці його стратегічного й інтегрального механізмів в Україні, а також у наданні практичних рекомендацій щодо забезпечення синкретичності правового й організаційно-інституційного їх забезпечення.

В якості методологічної основи дослідження були використані загальний концепт науки державне управління та фундаментальні положення інших суміжних наук. Крім того, для вирішення поставлених у дослідницькій роботі завдань було застосовано інструментарій загальнонаукових і спеціальних методів.

Монографія складається із вступу, 4 розділів, висновків до них і списку використаних джерел. Вона буде корисною для наукових співробітників, викладачів, аспірантів (ад'юнктів), докторантів, слухачів, студентів (курсантів) ВНЗ і практичних працівників, які досліджують питання державного управління соціальним розвитком і безпекою регіонів.

Автор щиро вдячний за творчу співпрацю, поради та слушні зауваження науковому консультантові, начальнику навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, доктору наук з державного управління, професору С. Домбровській, а також колегам за побажання та рекомендації щодо подальшого опрацювання проблематики наукового дослідження.